

Engelse Liberale Politiek; een geval apart

door Floor Kaspers

Met nevenstaande uitspraak vatte Andrew Morgan, onderzoeker van de Liberal Democrats, het politieke systeem van Engeland en de positie daarbinnen van de Liberal Democrats kernachtig samen. Het Nederlandse D66 en de Engelse Liberal Democrats vertonen sterke overeenkomsten. De partijen, iets links van het politieke midden, maken zich sterk voor onder meer het milieu en politieke vernieuwing. Beide partijen kunnen rekenen op een substantieel aandeel van de stemmen bij verkiezingen, maar zullen ook niet snel de grootste partij van het land worden. Ondanks deze overeenkomsten, zijn de verschillen in de politieke praktijk van deze partijen levensgroot. D66 is een serieuze coalitiepartner van de regering, en staat daarmee midden in het centrum van de politieke macht. De Liberal Democrats, de op twee na grootste partij van Engeland, hebben daarentegen weinig in te brengen in de Engelse politiek. De Liberal Democrats zijn een betrekkelijk nieuwe partij, ontstaan in 1988. Het ontstaan van deze nieuwe partij was het gevolg van het samengaan van de Liberal Party en een afsplitsing van de Labour Party, de Social Democratic Party. De nieuwe partij werd met veel enthousiasme verwelkomd door de kiezers. Bij de verkiezingen van 1992 werd bijna 18 % van de stemmen behaald, en werd de leider van de Liberal Democrats, Paddy Ashdown, verkozen tot meest populaire partijleider. Op lokaal niveau heeft de partij sinds 1996 op Labour na de meeste gemeenteraadzetels. Bij de verkiezingen van 1997 konden de Liberal Democrats rekenen op 17 % van de stemmen. Het succes van de partij, die zich stand weet te houden binnen een traditioneel twee-partijen stelsel, vertaalt zich echter niet in een groot aantal parlementszetels. Met 17 % van de stemmen behaalde de Liberal Democrats 46 parlementszetels, wat 7 % van het aantal zetels is. In 1992 was de situatie nog vreemder; met 17,8 % van de stemmen behaalden zij 20 zetels. In dat jaar kregen ze dus meer stemmen dan in 1997, maar minder dan de helft van het

“The system of British politics is a system of the past.

It is a play between two parties, in which the Labour Party and the Conservatives play the leading parts.

The public however calls for a third party, The Liberal Democrats, to be given an important role.

The need for changing the system has never been greater than today.

British politics can no longer be regarded as a two-party system.”

aantal zetels. Ondanks het niet geringe deel van de stemmen, slagen de Liberal Democrats er niet in om een duidelijke machtspositie in Westminster in te nemen. Een situatie als deze zou in Nederland ondenkbaar zijn.

Kiesstelsel

Het Nederlandse kiesstelsel wordt gekenmerkt door het principe van evenredige vertegenwoordiging, waar sterk aan vastgehouden wordt. Dit betekent kort gezegd dat er een direct verband bestaat tussen het percentage stemmen en het percentage zetels dat een partij krijgt. Dit verband is in Engeland afwezig. In Groot-Brittannië wordt, met uitzondering van Noord-Ierland, gebruik gemaakt van een districtenstelsel waarbij elk van de meer dan 600 districten vertegenwoordigd wordt door één parlements lid. Bij de verkiezingen gaat de zetel van het district naar de kandidaat die de meeste stemmen krijgt. Een absolute meerderheid is hier niet voor nodig. Het resultaat van dit kiesstelsel, dat *First-Past-the Post* wordt

genoemd, is dat de grootste partij sterk wordt bevoordeeld. De grootste partij is in Engeland vrijwel verzekerd van een absolute meerderheid in het parlement. Zo behaalde Labour bij de laatste verkiezingen 44 % van de stemmen, wat hen een meerderheid van 64 % van de parlements zetels opleverde.

Dit kiesstelsel kent zowel voor- als nadelen, en daarmee ook sterke voor- en tegenstanders. De directe nadelen liggen voornamelijk in de oneerlijke verdeling van zetels en de geringe keuze die de kiezers werkelijk hebben. Het kiesstelsel zet kleine partijen zoals ‘The Green Party’ geheel buitenspel, waardoor politieke minderheden geen stem hebben in het parlement. Kiezers lijken binnen het huidige systeem zowel weinig keus als invloed te hebben. Het grootste deel van de districten in Engeland vallen onder de zogenaamde ‘safe seats’, waarbij in principe voor de verkiezingen al vaststaat naar welke partij de zetel zal gaan. Dit is met name het geval voor grote stedelijke gebieden, die naar Labour gaan, en de wat rijkere plattelandsgebieden, waar de Conservatieven op kunnen rekenen. Veel stemmen gaan in deze districten ‘verloren’. Iedere stem die niet uitgebracht is op de uiteindelijke winnende

kandidaat, telt niet meer mee. Daarnaast heeft de kiezer weinig keuze, aangezien er per partij maar één persoon kandidaat staat. Dit is met name een probleem omdat de verscheidenheid binnen een partij in Engeland heel groot is. Door de massaliteit van de twee grootste partijen, vertegenwoordigen deze kandidaten met een breed scala van politieke meningen. Om een voorbeeld te geven; een kiezer die eigenlijk op de Conservatieven wil stemmen, maar zelf een groot voorstander is van een verenigd Europa, terwijl de kandidaat van de Conservatieven in zijn district een fervent Euro-scepticus is, zal niet meer weten hoe hij moet stemmen.

Directe band kiezer - gekozene

Naast deze nadelen zitten er ook duidelijk voordelen aan een districtenstelsel. Twee aspecten zijn hierbij belangrijk, de regionale vertegenwoordiging en de directe band tussen kiezer en gekozene. Een gekozen parlementslid wordt geacht zijn district en de inwoners daarvan te vertegenwoordigen in het parlement. Dit betekent dat de belangen van het betreffende gebied voorop staan, en dat iedere regio vertegenwoordigd wordt. Er wordt echter van een parlementslid wel verwacht dat hij met de lijn van de partij in stemt, ook al is de partijlijn niet bevorderlijk voor het desbetreffende district. De vertegenwoordiging moet dan met name worden gezien als een betrokkenheid met een gebied welke zich uit in bijvoorbeeld het stellen van kamervragen die het district aangaan. Daarnaast onderhouden de parlementsliden persoonlijk contact met het district. De meeste politici houden wekelijks een zogenaamd spreekuur voor de inwoners van hun district. Hier kunnen mensen naar toe komen die bijvoorbeeld problemen hebben met de lokale autoriteiten, of die vragen hebben aan het parlementslid. Vaak kunnen de parlementariërs weinig doen aan de problemen van de mensen die op het spreekuur komen, maar ze kunnen in ieder geval luisteren. Op deze manier zijn de parlementsliden beter op de hoogte van de problemen zoals die in een district spelen, en laten ze zien geïnteresseerd te zijn in wat 'de burger' bezighoudt. Uit de verbondenheid van een politicus met een district (waarvan hij afhankelijk is voor zijn herverkiezing) komt een vorm van directe verantwoordelijkheid voort van politici tegenover de burgers.

Vooropstellen community

Voor de Liberal Democrats in Engeland zijn de nadelen van het systeem erg groot, en zij zijn dan ook voorstanders van kiesherformaties. Tegelijkertijd sluit het lokaal gerichte aspect van het stelsel direct aan bij één van de uitgangspunten van de Liberal Democrats, namelijk het vooropstellen van het belang van de gemeenschap. De Liberal Democrats zien de 'community' als een essentieel onderdeel van sociale en politieke organisatie en stemmen hun beleid hierop af. De politici van de partij stellen het belang van de gemeenschap voorop en besteden veel tijd en aandacht aan de problemen zoals die in een stad of wijk spelen. Aangezien de LD als partij niet direct vanuit één ideologie haar beleid bepaalt, kan zij dit beleid direct afstemmen op de bestaande problemen. Met name in de lokale politiek wordt dit aspect heel duidelijk. De partij profileert zich bijvoorbeeld bij verkiezingen niet op partijpolitieke punten, maar door direct in te gaan op de problemen binnen de wijken, en wat zij daaraan hebben gedaan, of willen doen. Binnen gemeenten wordt ook gebruik gemaakt van een districtenstelsel bij de verkiezingen. Dit betekent dat de verschillende wij-

ken hun eigen gemeenteraadsleden hebben. De Liberal Democrats weten heel goed om te gaan met deze directe vorm van democratie en organiseren veel inspraakavonden en spreekuren, waardoor het contact tussen de inwoners en de gemeenteraadsleden wordt gestimuleerd. De organisatie van de lokale verkiezingscampagne, zoals ik deze zelf tijdens een stageperiode bij de LD heb meegemaakt, maakt duidelijk hoe direct dit contact is. Enkele weken voor de verkiezingen werden alle mensen die geregistreerd stonden als kiezer opgebeld door gemeenteraadsleden of vrijwilligers. Hun werd de vraag gesteld of het betreffende gemeenteraadslid 'op hun steun kon rekenen'. Als het antwoord hierop 'ja' was, dan konden zij het volgende verwachten: ze kregen een poster toegestuurd, waarvan gevraagd werd deze voor het raam te hangen, iemand ging de dag voor de verkiezingen alle straten langs om te kijken wie de poster opgehangen had (deze mensen krijgen bij de volgende verkiezing automatisch een grotere poster toegestuurd), ze kregen op de ochtend van 'election day' een telefoontje om hen eraan te herinneren te gaan stemmen, tot slot kregen de mensen die per telefoon niet waren bereikt 's middags een bezoekje aan huis om te verzekeren dat ze echt gingen stemmen. Ondanks deze krachtsinspanning lag de opkomst niet hoger dan 30 %, wat vergelijkbaar is met het nationaal gemiddelde bij lokale verkiezingen. Interessant hierbij is dat de opkomst in de wijken waar een Liberaal Democraat gekozen wordt doorgaans 5 à 10 % hoger ligt dan het landelijk gemiddelde. Liberal Democrats weten wat er in hun wijk, of in hun district speelt, en de kiezers weten wat ze aan het gemeenteraadslid of parlementslid hebben. Het districtenstelselsysteem wat dus zulke grote nadelen voor de partij meebrengt op landelijk niveau, is tevens hun grootste kracht.

Single Transferable Vote

Uiteindelijk streven de Liberal Democrats toch naar een verandering van het kiesstelsel. Ze zijn sterk voorstander van een systeem dat uitgaat van grotere districten, die vertegenwoordigd worden door drie tot vijf parlementsliden. De Liberal Democrats geloven dat hiermee de voordelen van evenredige vertegenwoordiging met een districtenstelsel gecombineerd worden. Het stelsel, dat STV (Single Transferable Vote) wordt genoemd, houdt namelijk vast aan een kiesstelsel waarvan de basis bij de districten ligt, maar zorgt ook voor een sterke(re) mate van evenredige vertegenwoordiging. STV wordt al sinds het begin van deze eeuw in Ierland gebruikt voor de verkiezingen.

Op dit moment zijn kiesherformaties erg actueel in Engeland. In het Verkiezingsprogramma van Labour werd aangegeven dat er onderzoek moest worden gedaan naar mogelijke alternatieven voor het *First-Past-the-Post* systeem. Dit onderdeel van het programma wordt wel gezien als een toenaderingspoging van Labour naar de Liberal Democrats. Na de verkiezingszege van Labour is een commissie ingesteld onder leiding van Lord Jenkins, een Liberaal Democraat, die moet onderzoeken welk kiesstelsel een goed alternatief vormt. Kenmerken van dit kiesstelsel moeten zijn dat het zorgt voor een meer proportionele zetelverdeling, stabiele regeringen, meer keuzemogelijkheden voor de kiezers en dat het een vorm van link behoudt tussen een district en een parlementslid. In het afgelopen jaar heeft deze commissie het land rondgereisd om in verschillende bijeenkomsten mensen te 'horen' over hun voorkeuren voor een bepaald kiesstelsel. Eind oktober zal de commissie met een voorstel komen, waarover het kabinet en het parlement dan een uitspraak zullen doen. Daarna wordt het voor-

stel in een referendum aan het volk voorgelegd.

De verwachtingen over de veranderingen die doorgevoerd kunnen worden, liggen bij de meeste Liberal Democrats niet erg hoog. Zo hebben enkelen het idee dat nu Labour (weer) aan de macht heeft geroken (die gepaard gaat met een absolute meerderheid in het parlement), zij niet bereid zal zijn deze weer op te geven. Het is namelijk zeer waarschijnlijk dat een kiesstelsel van evenredige vertegenwoordiging een coalitieregering in Engeland noodzakelijk zal maken. Over de wenselijkheid hiervan lopen de meningen uiteen. Met name premier Blair lijkt geen voorstander te zijn van té ingrijpende veranderingen. Dit maakt het niet erg waarschijnlijk dat men zich in een referendum voor een geheel nieuw kiesstelsel uitspreekt. Een andere mogelijkheid is dat de Jenkins-commissie met een weinig ingrijpend voorstel komt, dat wel meer kans heeft om aangenomen te worden, maar dat weinig zoden aan de dijk zet wat betreft het veranderen van de oneerlijke politieke verhoudingen.

Engeland, coalitieland?

Engeland is een conservatief land, waarbinnen de progressieve Liberal Democrats proberen iets te veranderen. Toch is het zeker denkbaar dat deze veranderingen er zullen komen, en dat het huidige kiesstelsel op de tocht gaat. Deze veranderingen zullen de partij zeker ten goede komen, maar dit is niet direct de beweegreden voor kieshervormingen. De Liberal Democrats nemen als leidraad het streven naar een eerlijke en open democratie, waarin iedere stem telt, maar politici niet het contact verliezen met de burger. Het kan zijn, dat ze hier op dit moment werkelijk heel dicht bij staan, maar ergens durven ze de mogelijke implicaties hiervan voor zichzelf nog niet te bevatten. Het zou betekenen dat ze ineens het aantal zetels krijgen dat in verhouding staat met het aantal stemmen dat ze krijgen. Het zou zelfs kunnen betekenen

Floor Kaspers en Paddy Ashdown, leider van de Liberal Democrats

dat de Liberal Democrats over vier jaar deel uitmaken van een nieuwe regering. Onafhankelijk van de uitkomst van de commissie en het referendum, worden kieshervormingen in Engeland voor het eerst in een lange tijd weer serieus genomen.

In Nederland is in het regeerakkoord opgenomen dat er onderzoek moet worden gedaan naar mogelijke hervormingen van het kiesstelsel, maar de terughoudendheid die erin doorklinkt is een stuk groter dan in Engeland. Het valt te betwijfelen of hervormingen van het Nederlandse kiesstelsel werkelijk al serieus worden genomen. Interessant hierbij is dat Engeland en Nederland qua kiesstelsel elkaars tegenovergesteld zijn. Engeland heeft een extreem districtenstelsel, dat de verdeling van zetels willekeurig lijkt te maken. Terwijl Nederland een stelsel van zeer ver doorgevoerde evenredige vertegenwoordiging heeft, waarbij het verband tussen burgers en politiek is geminimaliseerd. De hervormers in beide landen kiezen voor een kiesstelsel dat de eerlijkheid van evenredige vertegenwoordiging combineert met een politiek, die burgers serieus neemt en dicht bij hen staat. ♦

Einde eeuw, einde bont!

Onder het motto 'bont is bij de beesten af' ontwierpen 14 beroemde kunstenaars de einde eeuw, einde bont-collectie van zeefdrukken op T-shirts voor Bont voor Dieren. Elk shirt kost maar f 30,-. Vul dus vandaag nog de bon in voor de gratis bestelcatalogus.

BONT
VOOR DIEREN

Ja, ik wil graag de gratis bestelcatalogus ontvangen met het complete overzicht van de Bont voor Dieren T-shirtcollectie.

Naam _____

Adres _____

Postcode _____

Woonpl. _____

----- ✂
Stuur de bon in een gefrankeerde envelop naar Bont voor Dieren, Postbus 51353, 1007 EJ Amsterdam. Bellen kan ook (020) 6766600